

Geseko von Lüpke

A szívből a fejen át a kézbe

Új ökológiai világkép

Meghökkenítő korban élünk. „Az ostobaság kora” – halljuk egy mostani filmben. A pusztítás és a szétesés kora, a kollektív öngyilkosság kora. De nem csupán az. Mert miközben az „első világ” elsorvadni látszik, háborúkat folytat, felmelegíti az éghajlatot, magához ragadja – kerül, amibe kerül – a végső olajtartalékokat, és növekedési örületében az összeomlás szélére taszítja a természetet, egyidejűleg egy másik jövő modelljei jönnek létre mindenütt. Ahogyan a komposztból termőföld lesz, és liliom meg lótusz sarjad a mocsárból és az iszapból, az elavult rendszer újabb és újabb válságai számos embert arra ihletnek, hogy legyőzzék a régi gondolkodási mintákat, kövessék álmaikat, és valóra váltsák azokat. Ezek a *right livelihood*, a „helyes életmód” példái, mondja *David Lange*, Új-Zéland korábbi miniszterelnöke, akit az alternatív Nobel-díjjal tüntettek ki, mert kompromisszumok nélkül küzdött az ellen, hogy hazájában atomfegyvereket állomásoztassanak. A „helyes életmód” elismeri, hogy mások tisztelete és – talán még fontosabbnak – önmagunk tisztelete lényeges része az emberi létnek: nevezetesen annak joga, hogy önállóan, mások gondolkodásától, hatalmától vagy pénztől függetlenül, szabadon és teljes odaadással úgy éljünk, hogy minden embernek jobban menjen. Nekem úgy tűnik, hogy ez a gyakorlatban megélt filozófia nagy reményt jelent mindannyiunk számára.

De aki megmarad a régi világképben, az nem juthat el egy másik gondolkodásmóddhoz. Ezért a világméretű civil társadalomban arra is szükség van, hogy legyőzzük a spiritualitás és a politika kettészakítását. „Azok a problémák, amelyekkel szembesülünk, spirituális természetűek, az emberi identitás, az emberi evolúció céljának kérdését vetik föl”, mondja *Nicanor Perlas*, a Fülöp-szigeteki környezeti- és demokráciameozgalom atyja. „Nagy spirituális kihívások előtt állunk, és ha nem alakítunk ki belső iránytűt, nem találhatjuk meg utunkat. Át kell gondolnunk civilizációnk összes értékeit, különben nem maradhatunk fenn.”

De melyek az új jövő új értékei? Egyre több aktivistának kell föltennie magának a legmélyebb kérdéseket, mielőtt bármit cselekszik: Mi az élet értelme? Mi a helyünk a teremtett világban? Mi a természet természete? Olyan etikai kérdések ezek, amelyeket eddig csak filozófusok és teológusok tettek föl. Most magáévá teszi őket a globális civil társadalom – az eddigi legnagyobb szociális mozgalom, amely immunrendszerként reagál, és egyre gyakrabban épít a spiritualitásnak arra a formájára, amely „fű alatt” mindenütt a világon kialakulóban van. „Tudathasadásos módon viselkedünk, ha vallásainkat csak arra használjuk, hogy templomainkban imádkozzunk, a hétköznapiakban azonban az ellenkezőjét tesszük. A spiritualitásnak az egész életet át kell hatnia”, mondja például Gandhi 85 éves indiai tanítványa, *Sunderlal Bahuguna*, az észak-indiai hegyi erdők védelméért küzdő *Chipko-Movement* tagja. „A spiritualitás nem a mennyei szférákból jön, hanem azt jelenti, hogy megéljük az egységet mindenel, ami él; azt jelenti, hogy minden cselekedetünket megszenteljük.”

Itt egy olyan világkép válik most láthatóvá, amely már nem választja szét a belső növekedést és a politikai cselekvést, és könnyűszerrel összekapcsolja a racionális megismerést a mély vallási gyökerekkel. „Hiszen ez a ’vallás’ szó eredeti értelme is: *religare* – tehát hogy *ismét összekapcsolódunk* egy nagyobb egésszel, hogy egy értelmes egész részei vagyunk”, mondja az alternatív Nobel-díj alapítója, *Jakob von Uexküll*, majd hozzáteszi: „Hiszem, hogy sok ember érez így.” Így aztán nem tűnik véletlennek, hogy a minden vallási intézmény alapját alkotó bázisközösségek ma világszerte újból felfedeznek egy egészséges („holisztikus”) spiritualitást, amelyben elmosódnak a meditáció és az akció, valamint az én és a világ közötti duális határvonalak. Mindezek a hagyományok hangsúlyozzák, hogy világunk kölcsönös függésben álló, szent kapcsolatok szövedéke. Ez a tétel alkotórésze az „elkötelezett buddhizmus” tanításának, megtalálható az iszlám szufizmusban, és megmutatkozik a kereszténységben is, a teremtés spiritualitá-

sában és a felszabadítási teológiában. „A felszabadítási teológiai bibliai alapokon nyugszik”, mondja a 2010-es év alternatív Nobel-díjasa, a braziliai *Erwin Kräutler* püspök. „A Bibliában olyan Istenről van szó, aki együtt érez velünk, és itt van velünk.” A dolgoknak ebben a látásmódjában már nem lehet elszakítani az együttérzést a világtól, véli a katolikus emberjogi harcos és az esőerdők védelmezője: „Nem ’környezetről’ beszélek, hanem *társvilágról*. Mert amilyen mértékben pusztítjuk társvilágunkat, olyan mértékben pusztítjuk saját magunkat. Az a feladatunk, hogy megőrizzük ezt az Földet a jövőendő nemzedékek számára.”

De ahhoz, hogy megbirkózhassunk a számtalan kihívással egy olyan világban, amely túlságosan is gyakran egészen másképp működik, jó pszichológiai erőkre van szükség. Ahhoz, hogy alkotói módon ellene dolgozhasson a fenyegető globális fejleményeknek, mindenkinek megvan a maga sajátos erőforrása. Sok aktivista számára az ad erőt, hogy rendszeresen visszavonul az érintetlen természetbe. Mások abból merítenek spirituális erőt, hogy szembeszállnak a fenyegetett világ miatt érzett fájdalommal, és mély együttérzésükből merítenek új cselekvési energiát. „Nehezemre esik, hogy ne érezzem ezt a világ miatti fájdalmat”, mondja *Angie Zelter* angol békeaktivista és alternatív Nobel-díjas nő, aki abból merített bátorságot egy radikális békekezdeményezéshez („Atom-tengeraltjárókat ekevasakká”), hogy teljesen kétségbeesett a lakóhelyén épített atomtámaszponttól, és saját kezűleg vert szét hadi eszközöket.

Az újonnan létrejövő ökológiai világkép központi értéke az együttérzés. Ez a szó, amely különben a világ minden vallásában központi fogalomként jelenik meg a gondoskodás, a segítség és a védelmezés körülírására, az ökológiai gondolkodásban egészen új tartalmat nyer. „A kulcsfeladatok egyikének ténylegesen abban kell állnia, hogy oly módon irányítjuk át érzelmeinket, hogy képesek legyenek teljesíteni azokat a feladatokat, amelyekre rendeltettek, vagyis segítsenek minket abban, hogy megőrizzük a bioszféra kritikus rendjét”,

mondja az óriástechnológiák ellen küzdő ökoaktivista és filozófus, *Edward Goldsmith*. „Valódi változtatást csak a szívre hivatkozva tudunk elérni”, erősíti meg a 85 éves indiai aktivista és bölcs, *Sunderlal Bahuguna*: „Mert a szív győzi meg a kezét arról, hogy cselekedjék. Itt van a modern társadalom hiányossága: nem érinti meg a szívet.” Az indiai *Chipko-Movement* aktivistái segítségükre siettek a falvaik szélén álló fáknak, és testükkel védelmezték őket, amikor a fadöntők közeledtek. Ez az ökológiai felszólítás fakadt az érzelmeikből. Jelszavuk: A szívből a fejen át a kézbe! Az effajta visszacsatolás olyan nyitottságot feltételez, amelyből tanulhatunk, mondja a globális civil társadalomért küzdő Fülöp-szigeteki aktivista, *Nicanor Perlas*, aki egyszerű formulába sűrítette spirituális kezdeményezését: „Minden forradalom szíve a szív forradalma!”, majd így folytatta: „Ezen azt értem, hogy először is a szívünk, a tudatunk, a gondolkodásmódunk megváltozására van szükség ahhoz, hogy olyan világot teremthesünk, amely valóban radikálisan különbözik a mostani, nyomasztó világtól, amelyet megpróbálunk megvál-

toztatni. E belső utazásnak előfeltétele, hogy belássuk: a világ iránti együttérzést a világban tapasztalható nyomor ébreszti fel.”

Csakhogy itt nem valami siránkozó együttessenvedésről van szó, amely depressziós módon fájjalja a Föld állapotát, hanem a világ sebeire vetett nyílt tekintetről, arról a készségről, hogy szóba álljunk ezekkel, és ily módon győzzük le belső elfojtásainkat. A tapasztalat azt mutatja: aki össze tudja kapcsolni a szívét, a lelkét és az agyát, az többet lát, erősebben érez, többet tud. És az effajta megérintettségéből keletkezik azután a mélyebb látásmód, keletkeznek új értékek és eszmék. Amikor ma egyesek aktívan válaszolnak a világ válságaira, akkor lényegében arról van szó, hogy szerves egységbe hozzák a politikai elemzést, az érzelmi megérintettséget és a spirituális begyökerezést. Ezeket az eddig elválasztott részeket kell összhangba hoznunk önmagunkban ahhoz, hogy más világot alakíthassunk ki. „Már nem állítjuk, hogy a világ e másik részének nincs létjogosultsága”, mondja *Hans-Peter Dürr* kvantumfizikus és holisztikus filozófus: „Ellenkezőleg: Felis-

merjük, hogy a racionális rész, amelyben olyan nagyok és erősek vagyunk, tulajdonképpen egy kicsi rész. Következésképpen ismét nagyobb jelentőséget tulajdonítunk annak a résznek, amelyet eredetileg a valláshoz rendeltünk hozzá.” A visszacsatolásnak ez a lépése azonban döntő a legtöbb civil társadalmi program sikere vagy sikertelensége szempontjából, mert legyőzi a csalódottságot és a kiégést, és ez dönt a bátorságról, a türelemről és a kreativitásról. *John Croft* ausztrál aktivista, aki három évtizeden át kutatta, mi teszi sikeressé a másfajta világra irányuló kezdeményezéseket, azt mondja: „Ez a spirituális felismerés fölébreszti a kreativitást, mert végső fokon azt érezteti meg velünk, hogy nem az egésztől elszakított egyedek vagyunk, hanem annak a bolygói életnek a tekintélyével beszélhetünk, amely 4,5 milliárd éves, és amelynek része vagyunk. És ha ennek a tudásnak az alapján cselekszünk, akkor talán elindíthatjuk azt a változást, amelyre oly nagy szükség van.”

Forrás: Publik-Forum Extra, 2011/1 (Erbarmen)

Őrült pazarlás

Nehéz fölfogni a mennyiséget: becslések szerint világszerte az összes élelmiszereknek körülbelül a fele a szemétkébe vándorol. Csak a németek mintegy 20 millió tonna élelmiszert dobnak ki évente – ez 500 000 teherkocsi rakományát jelenti; ha sorba állítanánk őket, Berlinton Pekingig érne a konvoj. A *Kóstold meg a hulladékot!* c. dokumentumfilm és a vele kapcsolatban megjelent, *Az ételmegsemmisítők c.* – *Stefan Kreutzberger*rel közösen kiadott – könyvében *Valentin Thurn* rendező és újságíró e pocsékolás eredetét és következményeit elemzi.

Thurn kutatásai szerint a pocsékolás nem otthon, a fogyasztóknál kezdődik, hanem már a földeken: a film például elmondja egy veszfáliai gazdáról, hogy a krumplinak csak kb. a felét szabad betakarítania; minden túl nagy vagy túl kicsi, vagy szokatlan formájú darabot el kell dobni. A téboly a szupermarketekben folytatódik: minden napszakban és évszakban a lehető legtöbb árut kell nagy mennyiségben és hibátlan állapotban kínálniuk a fogyasztóknak. A következmény: friss élelmiszerek végzik a kukában. A pocsékolást tovább fokozzák az előállítók számára megszabott minimális eltarthatósági dátumok, amelyek végső soron csak minőségi garanciát jelentenek, és semmit sem mondanak az áru romlandóságáról.

Az ételpocsékolás értékes erőforrások elpocsékolását foglalja magában: „A föld teljes vízfogyasztá-

sának kerekén a felét olyan élelmiszerek előállítására pazarolják el, amelyeket végül is megsemmisítenek”, írják *Az ételmegsemmisítők c.* könyvükben a szerzők. Adataik szerint a mezőgazdaság az üveg-házgázoknak több mint harmadát termeli, termőföldet, energiát és trágyát használ el, és tönkreteszi az esőerdőket. Ráadásul az ételpocsékolás a globális kereslet révén hozzájárul ahhoz, hogy az élelmiszerek világpiaci ára a legmagasabb szinten legyen. „Az az ételmennyiség, amelyet Európában kidobunk, duplán elég lenne a világ összes éhezőinek táplálásához”, állapítja meg a könyv.

Hogy a jövőben kevesebb hulladék landoljon a szemétkébe, a szerzők intézkedések egész palettáját javasolják a politikának, a gazdaságnak és a különböző szervezeteknek; a javaslatok a felvilágosító kampányoktól, az ételmizerspekuláció és a földrablás tilalmától a túltermelés korlátozásának törvényi szabályozásán és megadóztatásán keresztül az értelmes szavatossági adatok megadásáig terjednek. Az egyes ember is tehet valamit: például helyi és szezonális termékek megtervezett vásárlásával, helyes tárolással és olyan főzési tudománnyal, amely a maradékok feldolgozásához is ért.

Teresa Schneider

Forrás: Publik-Forum, 2011/18